

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

Освітній ступінь - бакалавр

на тему: **«РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРИКЛАД КИТАЮ ТА УКРАЇНИ»**

Виконав: студента 4 року навчання,
спеціальності

051 Економіка

Цукан Максим Дмитрович.

Науковий керівник: Бойко О.М.

Кандидат економічних наук

Рецизент Дульська І.В

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою 85 (В) добре

Секретар ЕК Шинкар З.Є.

«03» червня 2021 р.

КИЇВ– 2021

ПЛАН РОБОТИ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності.....	7
1.1 Спеціальні форми організації інноваційного розвитку як рушійна сила економічного розвитку в умовах глобалізації	7
1.2. Цілі, види та завдання функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності	11
1.3 Основні аспекти розвитку транснаціональних та трансрегіональних спеціальних форм організації інноваційної діяльності світу	15
РОЗДІЛ 2. Аналіз функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності в КНР та в Україні	19
2.1 Китайський досвід створення та розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності.....	19
2.2. Вітчизняний досвід функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності	34
2.3. Інструменти підтримки створення та розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності.....	39
РОЗДІЛ 3. Інституціональне забезпечення розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності.....	45
3.1. Нормативно-правове забезпечення функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності в КНР	45
3.2. Інституційні аспекти створення та розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності в Україні.....	47
3.3. Розробка пропозицій щодо функціонування вітчизняних спеціальних форм організації інноваційної діяльності.....	51
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ Помилка! Закладку не визначено.	

ВСТУП

Порядок денний сталого розвитку ООН до 2030 року (також відомий як цілі Сталого розвитку ООН) визнає вирішальну роль інклюзивної та стійкої індустріалізації та її допоміжної інфраструктури для подолання бідності та виходу країн на якісно нові рівні розвитку, оскільки жодна країна чи регіон у світі ніколи не досягали гідного рівня життя для своїх громадян без міцного промислового сектору.

Дійсно, індустріалізація генерує економію масштабу національного виробництва, збільшує доходи домогосподарств завдяки стабільнішим та більш кваліфікованим робочим місцям у виробництві та розширює споживання, направляючи економіку на парадигму стабільного зростання. Більше того, зростання виробничого сектору має важливе значення для створення робочих місць, оскільки воно поглинає надлишки робочої сили із сільського господарства та інших традиційних секторів, особливо з огляду на тенденцію урбанізації, що має місце в країнах, що розвиваються.

За останні кілька десятиліть виробничий сектор зазнав глибокої трансформації - з точки зору структури, технології, галузевих взаємозв'язків та меж. Як результат, додана вартість виробництва постійно зростала як в промислово розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються, починаючи з 1990 року. Однак передчасна деіндустріалізація також стає все помітнішою в країнах, що розвиваються, де виробничий сектор демонструє зменшення частки валового внутрішнього продукту (ВВП). У цю когорту країн можна без сумнівів віднести і Україну. Зрозуміло, що уряди повинні застосовувати добре розроблені та протестовані на практиці стратегії та політику для індустріалізації та трансформації своєї економіки, особливо якщо вони все ще розвиваються. Ці стратегії містять широкий спектр підходів та інструментів, залежно від рівня промислового розвитку та загального економічного контексту, в якому вони призначені для отримання результатів. Інфраструктурна політика є важливим елементом будь-якої

ефективної стратегії індустріалізації. Так, обмежений доступ до стабільної та надійної енергії, води, телекомунікацій, переробки відходів та інших комунальних послуг є серйозними перешкодами для інвестицій у виробничий сектор.

Для вирішення цього переліку недоліків сучасної парадигми деіндустріалізації ключовими є інновації. Саме інноваційний розвиток, який не тільки забезпечує стійке покращення рівня виробництва у якісному вираженні, але й є фактично необхідною складовою будь-якої сучасної економіки, без якої неможливо навіть підтримувати існуючі рівні виробництва і споживання, є ключем до трансформації виробничого сектору у сучасному індустріальному руслі.

Загальноприйнята теорія описує індустріальні та наукові парки широко визнаним важливим інструментом індустріалізації та планування міст та регіонів. Як інструмент планування, індустріальні парки: здійснюють опосередкований контроль промислового розвитку, забезпечують систематичність урбанізаційних процесів, збалансовують регіональний розвиток та ініціюють створення та вдосконалення нових міст. Як інструмент індустріалізації, індустріальні парки надають великі економічні переваги та заохочення для підприємств. Фірми, що існують в індустріальних парках, отримують вигоду не тільки від загальнонаціональної але й від агломераційної економік, тому вони, як правило є більш конкурентоспроможними ніж підприємства, які не користуються цими перевагами. Окрім того, що створення індустріальних парків є ефективним засобом здійснення високоефективної макрополітики, вони також грають значну роль у процесах урбанізації шляхом модернізації виробничого сектору економіки через збільшення продуктивності, прибутку, зменшення витрат та підвищення якості продукції, що досягається не тільки на національному рівні, але й, через використання ресурсів ТНК, на міжнародному рівні.

Для підтримки інноваційного розвитку існує багато різних інструментів національного рівня, в цій роботі ми сфокусуємось на одному з них - розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності: індустриальних парках, наукових парках та технологічних парках.

Таким чином спеціальні форми організації інноваційної діяльності є надзвичайно актуальним явищем для України, адже вони здатні вивести індустриальний розвиток на принципово новий рівень через повноцінне використання інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств та міжнародних компаній, для яких такі форми організації можуть стати потужним стимулом для інвестування в економіку України.

Отже, метою роботи є висвітлення найкращих світових, а особливо китайських практик створення та функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності, а також розроблення потенційних методів перенесення цих практик на українські реалії.

Методами дослідження слугуватиме дослідження закордонної та української наукової літератури, порівняння та співставлення найкращих практик, узагальнення та аналіз можливостей.

Задля досягнення поставленої мети, завдання дослідження наступні:

1. Розкриття особливостей створення та розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності.
2. Дослідження світового досвіду функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності.
3. Дослідження досвіду КНР та методів досягнення ефективного функціонування системи Зон Економічного Розвитку.
4. Дослідження українського досвіду у сфері інституційних засад створення та функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності.

5. Розроблення рекомендацій щодо подальшого розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності в Україні на основі проведеного дослідження.

Підсумовуючи вищезазначені мету та завдання кваліфікаційної роботи, об'єктом дослідження є процес створення та функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності в економіці, а предметом дослідження – досвід України та Китаю в створенні таких форм організації, проблеми та перспективи.

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності

1.1 Спеціальні форми організації інноваційного розвитку як рушійна сила економічного розвитку в умовах глобалізації

Яким чином можна найкоротше описати сучасну макроекономічну ситуацію, в якій функціонують реальні економіки світу? Можливо, ситуацію найкраще описати як посилення глобалізації, що зумовлене прискореним технологічним прогресом, лібералізацією торгівлі та інвестицій, введеними в дію міжнародними нормами та правилами, а також поступовим розповсюдженням інтегрованих глобальних виробничих систем, ланцюгів доданої вартості. Тобто рушійною силою сучасної світової економіки можна назвати інновації, що продукуються та використовуються переважно транснаціональними корпораціями (ТНК) [1, р. 41].

Ця глобальна система, що лише продовжує кріпшати, пропонує більше можливостей для створення доходів, забезпечення зайнятості та гарантування добробуту населення, ніж альтернативи. Але й вихід до цієї системи також представляє нові виклики. Реальна економіка будь-якої країни, особливо країни, що розвивається, стикається зі зростаючим конкурентним тиском. Ресурси, як правило, надходять у відносно невелику кількість економік. Ситуацію на ринках капіталів та ресурсів можна описати як олігополію ТНК. Провідні ТНК з розвинених країн все більше можуть контролювати виробництво, збут та розподіл багатьох найважливіших товарів та продуктів у світі. За підрахунками, близько двох третин видимої торгівлі у всьому світі здійснюється ТНК [2]. Вони особливо домінуючі в діяльності, де економія від масштабу полягає в інноваціях, виробництві та збуті.

У чому ж зв'язок між ТНК, інноваціями, глобалізацією та спеціальними формами глобалізації? Почнемо з Інновацій. Своє значення на

практиці інновації беруть зі своєї ролі у збільшенні продуктивності праці та капіталу, тому також важливо визначити роль продуктивності.

Загалом кажучи, продуктивність представляє взаємозв'язок між вхідними та вихідними показниками у процесі виробництва. Ефективне перетворення вкладених у вихідні, тим самим підвищуючи продуктивність праці, є важливим ключем для того, щоб місто стало економічно конкурентоспроможним. До виробничих факторів належать земля, праця, капітал та підприємницькі навички; для підвищення продуктивності праці слід зосередити увагу на якості та кількості робочої сили, капітальних вкладень та місць виробництва. Отже, якщо певне місто використовує таку саму кількість ресурсів, що й інше місто, але реалізує більші обсяги продукції, це означає, що це місто має вищу продуктивність [3, р. 5].

Виходячи з вищезазначеної тези, можна припустити, що чим вища ефективність міського виробництва, тим вища продуктивність міста, на що, в свою чергу, впливає взаємозв'язок між вкладом та обсягом виробництва. Розвиток індустріальних парку є важливим інструментом політики, прийнятим у багатьох промислово розвинутих країнах. Зростання рівня технологій, що забезпечується парками, створює можливості для працевлаштування, покращує продуктивність у містах та підтримує конкурентне середовище в країні. Крім того, виробники в індустріальному парку отримують більші переваги з меншими витратами порівняно з тими, що знаходяться в інших районах. З точки зору загального економічного розвитку, регіональна економіка має позитивні вигоди, оскільки створюються можливості для працевлаштування та зростають доходи. Ці зміни у поєднанні з розширеними інвестиціями в НДДКР змінюють промислову структуру регіонів та покращують якість його життя [3, р. 7].

Здатність до інновацій є головним джерелом конкурентоспроможності. Виробничі потужності та економічний випуск продукції є необхідними інструментами для конкуренції. Інновації

стимулюють економічне зростання та розвиток, але також відіграють важливу роль у довгостроковій конкурентоспроможності та результатах діяльності виробника. Інновації пов'язують технологічний прогрес і розвиток, забезпечуючи економічне зростання, міжнародну торгівлю та регіональний процвітання тому ефективність виробництва виробничих галузей тісно пов'язана з інноваціями. Переваги міської продуктивності походять від інноваційного потенціалу міст, оскільки місто є центром різноманітних видів економічної діяльності, а також місцем, де можуть відбуватися технологічні інновації. Інноваційний потенціал часто розглядається як важливий фактор підвищення ефективності.

Інноваційні середовища підвищують ефективність виробництва. Ці середовища інтегрують галузеві кластери, НДДКР виробників, кооперативні мережі виробників, рівень інновацій виробників та інші фактори. НДДКР також може розглядатися як центральна для інноваційної діяльності, а вкладення коштів у НДДКР завжди сигналізує очікування, що інновації будуть результатом.

Інновації лежать в основі існування та зростання сучасної транснаціональної корпорації. Два типи пов'язаних інновацій дали ТНК можливість планувати, управляти та контролювати не зважаючи на кордони: технологічні інновації у сфері зв'язку та транспортування; та організаційні інновації. Причина, з якої ці два типи інновацій так важливі, пов'язана з контролем [2, р. 6].

Відмінним способом ведення бізнесу за кордоном, який характеризує транснаціональних компаній у порівнянні з іншими компаніями, є пряме виробництво та, як правило, пряма підприємницька діяльність за кордоном [1, р. 12]. Для участі у цій прямій діяльності ТНК засновують філії за кордоном та набувають право власності та контролю над своїми активами за рахунок прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Це дає їм довгостроковий інтерес

до стратегій та управління іноземними підприємствами, які вони контролюють.

У контексті безпосередньої діяльності транснаціональних корпорацій за кордоном контроль має два підтексти. По-перше, це взаємозв'язок із пакетом акцій іноземного підприємства. Але чи достатньо контрольної частки акцій, щоб основна компанія здійснювала контроль? Контроль власного капіталу є необхідною але недостатньою умовою для забезпечення контролю. Контроль власного капіталу сам по собі не призводить до стратегічного управлінського контролю, якщо засоби здійснення такого контролю відсутні. Таким чином, друга конотація контролю стосується управлінського та стратегічного контролю. Останній тип контролю неможливий, якщо система комунікацій та організація бізнесу в різних країнах не придатні для здійснення управлінського контролю [4, р. 15].

Отже, технологічні та організаційні інновації лежать в основі самого існування та зростання сучасної ТНК. Однак інновації впливають на діяльність ТНК багатьма іншими способами. Основним з цих способів впливу є прямі іноземні інвестиції

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) визначаються як інвестиції, що передбачають довгострокові відносини та відображають тривалий інтерес та контроль з боку резидента в одній економіці (прямий іноземний інвестор або материнське підприємство) в підприємство, яке є резидентом в іншій економіці, ніж прямий іноземний інвестор (ПІІ або дочірнє підприємство або іноземне афілійоване підприємство). ПІІ передбачає, що інвестор здійснює значний ступінь впливу на управління підприємством, яке є резидентом іншої економіки [5, р. 23].

Саме через прямі іноземні інвестиції ТНК напряду впливають на процес глобалізації. Вони створюють умови для посилення відносин, як

економічних, так і культурних, між країнами. Створюють довгострокове партнерство задля спільних цілей.

Ось тут і розкривається роль спеціальних форм організації інноваційної діяльності в цих процесах, а в першу чергу саме індустріальних парків. Вони можуть бути використані для досягнення різноманітних економічних цілей. Вони можуть слугувати сприянню торгівлі та ПП, промисловому зростанню та диверсифікації, просторовому омолодженню та урбанізації, регіональній інтеграції чи покращенню міжнародних відносин. Чи не найважливішу роль у функціонуванні індустріальних парків, як буде показано далі в роботі, відіграють саме ПП.

Індустріальні та наукові парки практично, є магнітом для залучення прямих іноземних інвестицій ТНК, які в свою чергу приносять з собою інновації, як технологічні так і управлінські [3, р. 2]. Тим самим досягається - збільшення рівня глобалізації вітчизняної економіки через залучення міжнародного капіталу та відкривається вихід на міжнародні ринки збуту. Не кажучи вже про культурні ефекти, які має імплементація таких зон, особливо в містах.

Тож необхідно детальніше дослідити засади створення та функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності, щоб краще розуміти критерії їх успіху.

1.2. Цілі, види та завдання функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності

Для початку необхідно зазначити, що серед усього різноманіття спеціальних форм організації інноваційної діяльності особливу увагу в першу чергу слід приділити індустріальним паркам, саме на них зосереджена більша частина аналітики, представленої в даній роботі. До того ж, в англomовній літературі дуже часто термін «індустріальний парк» є колективним терміном для цілого ряду різних спеціальних зон, в які зазвичай

входять і наукові та технологічні парки [4, р. 21]. Варто дати визначення їм, щоб подальший аналіз був більш деталізований.

Загальним визначенням індустріального парку - це ділянка землі, розроблена та поділена на менші ділянки згідно з комплексним планом із забезпеченням доріг, транспорту та комунальних послуг, іноді також із загальними приміщеннями, для використання групою виробників" [6, р. 18]. Однак термін "індустріальні парки" часто також використовується для охоплення широкого кола понять, таких як зони вільної торгівлі, зони переробки експорту, спеціальні економічні зони, високотехнологічні зони, вільні порти тощо. Велика кількість термінів та понять, пов'язаних з індустріальними парками, є, серед інших причин, результатом різниці в цілях, функціях або формах цих парків, різниці в термінології економічної політики різних країн, а також бажання певних промислових парків відрізнити себе на тлі конкурентів. Таким чином, будь-яке вичерпне визначення індустріальних парків має бути достатньо широким, щоб відображати різноманітність у них.

Комплексний план стосується не лише фізичного планування парку, а й безпосереднього економічного та соціального середовища, а також ролі, яка йому відводиться в регіональному або міському плані розвитку.

ЮНІДО також описує деякі характерні особливості індустріальних парків таким чином:

- По-перше, визначена географічна територія, яка містить підприємства промислового характеру. Суттєвим елементом є те, що парком управляє один орган, який має юрисдикцію над компаніями-орендарями.
- По-друге, індустріальні парки займають відносно велику площу в 40-80 га.
- По-третє, існують певні обмеження для компаній, що існують у парку: це стосується типу дозволених будівель, розміру окремих ділянок

(існує генеральний план забудівлі) та загальних планів користування територією парку, наприклад енергоресурсів, водо ефективності, прибудинкової території, дозволених видів економічної діяльності тощо.

- По-четверте, індустріальні парки розробляються відповідно до генерального плану, який передбачає керівництво; фізичне планування парку та економічне та соціальне середовище залежно від ролі самого парку в рамках регіонального або містобудівного плану [6, pp. 19-23].

Таким чином ми визначили основні характеристики індустріальних парків, наступним моментом є визначення цілей їх створення. Їх можна означити наступним чином.

Розвиток виробничого сектору. Конкурентоспроможний виробничий сектор відіграє ключову роль як в економічному зростанні, так і в соціально-економічних перетвореннях. Індустріальні парки можуть забезпечити сприятливе бізнес середовище для розвитку виробничого сектору та додання економічної вартості в економіках, які значною мірою залежать від виробництва необробленої / напівпереробленої сільськогосподарської продукції або видобувних ресурсів. Індустріальні парки також можуть бути використані як зв'язуючі елементи ланцюгів доданої вартості, де сировина та матеріали господарства надходять у парк для переробки. Наприклад, агропереробні парки мають зворотні зв'язки з фермерами та їх сировиною, а також прямі зв'язки з оптовими продавцями, роздрібними торговцями та експортерами.

Залучення інвестицій та технологій. Індустріальні парки є важливим інструментом залучення інвестицій та технологій, враховуючи, що одними з ключових факторів, що впливають на інвестиційні рішення, є наявність землі, інфраструктури, якісних послуг та близькість до стратегічних ринків. Можливості передачі технологій, які іноземні інвестиції можуть принести в економіку, мають вирішальне значення для поліпшення виробничих потужностей через пов'язаний з цим перехід від трудомісткого

до технологічно інтенсивного виробництва, який часто супроводжує його. Тут проявляється інноваційна роль ТНК у створенні інноваційного потенціалу країни через індустріальні парки.

Регіональний та національний розвиток. Сприяння регіональному та національному розвитку часто є головною мотивацією для прийняття рішення про створення індустріальних парків, які сприятимуть новим інвестиціям, галузям, робочим місцям, міжнародним зв'язкам та зростанню у містах та регіонах. Індустріальні парки є надзвичайно ефективним інструментом урбанізації, як ми побачимо на прикладі Китаю у наступних розділах.

Поліпшення ділового середовища. Індустріальні парки можуть покращити продуктивність компаній за рахунок зменшення виробничих та транспортних витрат, зменшення відходів та забруднення та загалом збільшення економічних можливостей.

Сприяння інноваціям. Індустріальні парки створюють середовище, що сприяє співпраці та інноваціям, забезпечуючи місце, де державний та приватний сектори, ТНК, університети та науково-дослідні інститути можуть співпрацювати, а також проводити та комерціалізувати дослідження та зміцнювати підприємництво. Індустріальні парки також можуть підтримувати підприємців шляхом інкубації нових підприємств. Крім того, послуги, пропоновані індустріальними парками, можуть зменшити бар'єри для виходу на ринок малого бізнесу та полегшити доступ до стартового капіталу.

Здійснення економічних експериментів. Індустріальні парки можуть служити для випробування економічних реформ, нових політик та підходів на географічно обмежених територіях. Найкращі практики, випрацювані в результаті функціонування таких пілотних зон потім можуть

масштабуватися на цілу країну, або ж застосовані на більшій кількості спеціальних зон.

Розвиток громади. Індустріальні парки, як місцеві економічні центри та центри зростання з певними позитивними зовнішніми ефектами, можуть (при правильному проектуванні) служити платформами для досягнення більш широких цілей місцевої громади, таких як створення робочих місць та органічної інфраструктури [6, pp. 79-85].

1.3 Основні аспекти розвитку транснаціональних та трансрегіональних спеціальних форм організації інноваційної діяльності світу

Як вже було зазначено раніше в роботі, чи не найважливішим аспектом в становленні та успіху індустріальних парків є залучення зовнішніх інвестицій та участь в них ТНК. Цей міжнародний аспект індустріальних парків заслуговує особливої уваги, і в цьому підрозділі ми розглянемо деякі аспекти розвитку індустріальних парків у міжнародному глобалізованому середовищі.

Ще з початку 1990-х років у світі різко збільшилась кількість індустріальних парків, особливо в індустріальних країнах та країнах, що розвиваються. За даними бази даних Міжнародної організації праці (МОП), кількість промислових парків у всьому світі зросла з 29 у 1975 році до 3500 у 2006 році [7, р. 2]. У трьох з кожних чотирьох країн є принаймні один індустріальний парк. Підтримання конкурентоспроможності на фоні внутрішньої та глобальної конкуренції і надалі залишатиметься найважливішим питанням для індустріальних парків, їх забудовників та операторів. Нові індустріальні парки повинні мати якісну інфраструктуру, поряд із послугами найвищого класу та розвинутою системою преференцій, оскільки у такому надзвичайно конкурентному середовищі парки прагнутимуть якнайкраще задовольнити запити підприємств. Можна впевнено сказати, що фактичні ці умови і зараз існують, проте слід зазначити, що з плином часу і з посиленням домінації сучасної

неоліберальної економічної парадигми, конкуренція серед різних середовищ, в яких існують підприємства лише посилюватиметься.

Це відображається як на вітчизняному рівні, так і на міжнародному. Проте набагато яскравіше на міжнародному через значний рівень конкуренції та розвитку ТНК в порівнянні з компаніями, які не виходять або ще не вийшли на міжнародні ринки [8, р. 5].

ПП в індустріальні парки розвиваються. Великі конгломерати та забудовники промислових об'єктів все частіше беруть участь у розвитку економічних зон за кордоном. Наприклад, "Sembcorp Industries" (Сінгапур), "Ascendas-Singbridge" (Сінгапур) та "Mitsubishi", "Sojitz" та "Sumitomo" (Японія) є основними міжнародними розробниками індустріальних парків. Китайські компанії, такі як "Holley Group" та "Yantian Port Group", також все більш помітні в розвитку індустріальних парків, особливо в Азії та Африці [1, р. 31]. Цьому аспекту буде присвячено більше уваги далі в роботі.

Існують різні моделі розвитку парків, які приймаючі економіки, як правило, позначають як "зони, побудовані за участі іноземного партнера". Незважаючи на увагу, яку привернули зони міждержавного партнерства, більшість таких зон розробляються іноземними приватними компаніями, які не мають двосторонніх державних угод. Деякі іноземні (виробничі) ТНК розробили власні економічні зони для розміщення своїх постачальників та поліпшення логістичної ефективності. Наприклад, з 1998 року "Toyota" створила цілу агломерацію ланцюгів поставок у своїх індустріальних парках в Індії. "Samsung" розробила власний великий промисловий комплекс у межах великого індустріального парку у В'єтнамі в 2016 році [4, р. 32].

Багато зон розробляються як проекти державно-приватного партнерства, а іноземні забудовники здійснили ці проекти за домовленостями про спільні підприємства як з державними, так і з приватними місцевими партнерами. У більшості випадків іноземний забудовник займає

управлінську позицію в ієрархії зони або партнером в керуючій компанії [9, р. 10].

Індустріальні парки урядового партнерства (за прямої участі урядів двох та більше країн) також стали популярними в останні роки. Вони підкріплені двосторонніми угодами про спільну розробку індустріального парку, встановлення рамок співпраці, розподілу відповідальності та механізму розвитку та управління зонами. Зони державного партнерства можуть будуватись і управляти компаніями приймаючої країни, забудовниками країни партнера, спільними підприємствами або забудовниками третіх країн, щоб скористатися їх капіталом або досвідом у розвитку зон. Один з японських індустріальних парків в Індії, “OneHub Chennai”, був розроблений японським банком “Mizuho” та інжиніринговою компанією “JGC”, а також “Ascendas”, досвідченим розробником бізнес-комплексів з Сінгапуру [4, р. 33].

Приймаючі країни вітають іноземних партнерів у розвитку індустріальних з ряду причин. Перша перевага полягає у розподілі витрат на розробку. Сучасний розвиток індустріальних парків може вимагати великих капіталів і нести за собою тривалі періоди окупності. Обмежені бюджети та потреба у більшій кількості економічних зон змусили деякі країни активно залучати ПІІ для цієї мети. Співпраця з іноземними урядами або підприємствами може забезпечити доступ до різних джерел фінансування або зменшити витрати на запозичення.

По-друге, приймаючи країни користуються досвідом розробників іноземних індустріальних парків. Більшість тих, хто бере участь у розвитку закордонних зон, мають багаторічний досвід реалізації успішних проектів. Сінгапурські забудовники, такі як “JTC” та “SembCorp Industries”, є основними розробниками та будівельниками промислової інфраструктури Сінгапуру. Такі компанії, як “Sumitomo” та “Sojitz” (Японії), мають

потужний досвід маркетингу та управління індустріальними парками за кордоном [1, р. 25].

По-третє, наявність іноземних партнерів у розвитку індустріальних парків дає певну гарантію залучення іноземних інвестицій у ці парки. Деякі забудовники міжнародних парків мають тісні ділові зв'язки з багатьма основними ТНК. Вони відіграють вирішальну роль у залученні стартового капіталу та основних орендарів до зони. Деякі розробники приватних зон самі є орендарями в індустріальних парках, які вони розробляють, наприклад, “Toyota”, “Tshuno” в індустріальних парках, які вона розробляє. Ці ключові орендарі, у свою чергу, відіграють значну роль у залученні своїх постачальників та у створенні промислового кластеру. На додаток до досвіду розробників у галузі розвитку інфраструктури та управління зонами, затверджена урядом зона також надає певну ступінь визначеності локальним підприємствам, що вирушають у відносно нерозвинений регіон [4, р. 13].

Тож ми визначили деякі ключові елементи створення та функціонування транснаціональних індустріальних парків. У наступному розвитку буде досліджений досвід Китаю та України у створенні та функціонуванні спеціальних форм організації інноваційної діяльності.

РОЗДІЛ 2. Аналіз функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності в КНР та в Україні

2.1 Китайський досвід створення та розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності

Перш ніж описувати китайський досвід створення та розвитку індустріальних парків варто присвятити увагу й загальній історії та міжнародному досвіду тля того, щоб краще висвітлити міжнародний контекст функціонування спеціальних зон для забезпечення інноваційного розвитку.

Міжнародний досвід функціонування індустріальних парків

Початок індустріальних парків можна знайти у Великобританії, яка є країною, де вперше поширилося фабричне виробництво і де були засновані перші промислові зони. Перші заводи виникали дещо випадково, однак їх пізніший розвиток характеризується більшою організованістю, яка слідувала певнім ідеям містобудування та регіонального розвитку.

Перший індустріальним парком можна вважати “Траффорд Парк”, який був створений компанією під назвою “Shipcanal and Docks” поблизу Манчестера в 1897 році. Парк досі існує і навіть є найбільшим в Європі [10].

Індустріальні парки, поява яких була мотивована концепціями регіональної політики, почали широко поширюватися в кризових районах Великобританії в 1930-х роках; у 1960 році їх вже було 46. Перші піонерські промислові райони були в таких містах, як Летчворт та Велвін, і ми навіть можемо знайти їх попередників - вікторіанські моделі поселення, такі як Борнвіль, Нью-Ірсуїч, Порт-Санлайт і, звісно ж, Траффорд Парк. Розширення нових міст було спочатку мотивовано необхідністю реконструкції житлових будинків та пом'якшення перенасиченої агломерації Лондона (наприклад, будівництво нового міста Мілтон-Кейнс). Це також мало важливе значення для розміщення галузей промисловості у Великобританії. Індустріальні

парки в ті дні варіювались як за характером, так і за розміром; вони варіювались від парків, площа яких займала кілька гектарів і в яких мало або взагалі не було ніякого індустріального обладнання в момент заснування, до величезних парків, що простягалися на декілька сотень гектарів і були обладнані технічною та соціальною інфраструктурою, побудованою власником парку. У них була спільна риса: площа планувалася заздалегідь, і окремі виробники повинні були слідувати генеральному плану. Існували закони, які мали на меті регулювати розташування певної галузі до точних районів. Таким чином, наприклад, «Акт про розміщення промисловості», який був прийнятий у 1958 р., мав на меті подолання високого рівня безробіття і регулював розташування виробничих потужностей з метою їх розміщення у районах з більшими рівнями безробіття [11, р. 2].

Індустріальні парки створювались і в Німеччині, де перший парк був створений в 1963 р. Широко поширюватися промислові парки та парки для малих та середніх промислових компаній почали не раніше, ніж у другій половині 1980-х років, і в основному це була ініціатива державних інвесторів. У 1984 році в Західній Німеччині було 22 індустріальних та інвестиційних парки. Крім них, були створені також приватні індустріальні парки, які розташовували лише підприємства окремих груп компаній. Вони виникли в густонаселених районах, були значно меншими за площею, і були зосереджені на різних ринкових територіях. Регіон, який був багатий такими типами парків, був, наприклад, регіон Дюссельдорф (23 завершені проекти в 1992 році) та регіон Франкфурта-на-Майні (19 завершених проектів у 1992 році). Їх розвиток продовжується донині [11, р. 4].

Промислові парки, безперечно, позитивно впливають на бізнес в країні, де вони знаходяться. Вони вигідні тим, що застосовують сучасні технології та інновації у виробничих процесах, у виробництві товарів високого класу, підтримці інновацій і в тому, що вони безпосередньо покращують дослідницький потенціал конкретної країни. Крім того, країна

отримує прибуток від іноземних компаній, розташованих у парках, оскільки вони приносять економічний та інноваційний потенціал у країну або добре зарекомендували себе на міжнародному рівні ноу-хау, і таким чином підтримують процес реконструкції та модернізації промисловості і одночасно покривають сальдо високого дефіциту торгівлі. Ще одним позитивним аспектом існування індустріального парку є те, що він створює умови для розвитку малих та середніх компаній та їх співпраці із зовнішньоекономічними суб'єктами, а отже, позитивно впливає на конкурентоспроможність робочої сили та збільшення зайнятості. Таким чином створення та підтримка індустріальних та наукових парків стала однією з ключових елементів Лісабонської стратегії, прийнятої в 2000 році, і задача була перенесена й на наступну загальну стратегію ЄС Європа 2020 та навіть прийнята як частина Цілей Сталого Розвитку ООН [3, р. 10].

Після перегляду Лісабонської стратегії, проведеного в 2004 році, Комісія також запропонувала низку кроків, спрямованих на підвищення ефективності державної підтримки науково-дослідних і технологічних інновацій, кар'єрного зростання наукових досліджень, поєднання державного та приватного дослідження, поліпшення умов для досліджень та інновацій, захист інтелектуальної власності, правильне налаштування дослідницької продукції та регулювання ринку знань, вдосконалення конкурентних правил та розробка фінансових ринків та фіскальної сфери. Всі ці елементи послужили для збільшення важливості також і наукових парків.

Зони Економічного Розвитку в Китаї

Історія індустріальних та наукових парків у Китаю почалася пізніше ніж у Країнах Західної Європи та Північної Америки. Перші парки почали з'являтися наприкінці 1970-х років, а масове їх впровадження стало пріоритетом для Китаю у середині 1980-х [12, р. 2].

В Китаї індустріальні та наукові парки є частиною системи Зон Економічного Розвитку.

Зони економічного розвитку Китаю (ЗЕР) - це райони з преференційною бізнес-політикою, що відрізняється від тих, що регулюють країну в цілому. Вперше експериментуючи з ними в 1970-х роках, Китай створив ряд ЗЕР для залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та стимулювання внутрішнього зростання.

З часу значних економічних реформ 1980х та відкриття економіки для зовнішнього світу, промислові парки в Китаї стали важливим інструментом сприяння економічному розвитку та урбанізації. Зони Китаю охоплюють широкий спектр і приймають найрізноманітніші форми, такі як: Зона Вільної Торгівлі (ЗВТ), Зона Переробки експорту (ЗПЕ) та Зона Вільного порту (ЗВП).

Перше масове створення ЗЕР відбулося аж у 1984 р. у прибережних відкритих містах. За даними Директорії аудиторських бюлетенів китайських зон розвитку (видання 2018 р.), кількість затверджених зон розвитку досягла 2543, серед яких понад 550 зон розвитку національного рівня [13, р. 3].

Однак поява моделі закордонних індустріальних парків ще більш особлива. У 1999 році компанія Haier Group (значна енергетична компанія) побудувала індустріальний парк у Камдені, штат Південна Кароліна. Ця зона стала першим тестом Китайської системи Закордонних Зон Економічного та Торгового Співробітництва [14, р. 5].

Як нова геополітична політика “Один Пояс - Один Шлях” (B&R) змінила економічну географію Китаю. Виходячи з існуючих геоекономічних переваг прикордонних районів, це не тільки сприяє промисловим перетворенням Китаю, економічному зростанню та міжнародній торгівлі, але також має значний вплив на економічне зростання країн та регіонів, в яких

створюються такі зони. COCZ також стають важливою платформою для виходу глобальних підприємств з Китаю. У 2018 році Китай побудував 75 закордонних індустріальних парків в країнах вздовж B&R із загальним обсягом інвестицій 25,5 млрд. доларів США, створивши майже 220 000 робочих місць. З січня по серпень того ж року китайські підприємства додали загальний обсяг інвестицій 9,58 млрд. доларів США в 55 країн уздовж B&R із річним рівнем зростання 12%. Кажучи доволі поверхнево, закордонні індустріальні парки створили позитивний вплив на міжнародні відносини, геоекономіку та реконструкцію громад у країнах уздовж B&R [14, р. 8].

ЗЕР надають широкий спектр стимулів для Прямих іноземних інвестицій, які варіюються залежно від конкретної ЗЕР. Підприємства, що працюють в ЗЕР, можуть розраховувати, серед інших стимулів, на більш високий рівень автономії щодо своєї діяльності, різноманітні звільнення від сплати податків, субсидії на землю та будівництво та преференційну політику зайнятості.

Нижче ми розглянемо види Зон Економічного розвитку, які існують в КНР та проаналізуємо переваги, які вони надають зовнішнім інвесторам.

Типи зон економічного розвитку Китаю

Існує щонайменше 15 типів ЗЕР національного рівня. Розглядаючи інвестиції в ЗЕР, важливо пам'ятати про деякі відмінності в стимулах, які забезпечують різні типи зон. 15 типів ЗЕР можна розділити на сім класів, причому перші три зони є найбільш популярними напрямками для Прямих іноземних інвестицій [9, р. 7]:

- Зони для специфічної економічної діяльності;
- Зони для комерціалізації високотехнологічних досліджень;
- Зони торгівлі та експорту;

- Зони для транскордонного бізнесу електронної комерції;
- Зони для залучення інвестицій для специфічних цілей;
- Зони для співпраці з конкретними країнами;
- Нові райони.

Таблиця 2 Класифікація зон економічного розвитку Китаю [9, р. 8]

Клас зони	Тип зони	Завдання зони	Основні інструменти сприяння
Зони для специфічної економічної діяльності	Спеціальна економічна зона (СЕЗ)	Збільшення експорту Модернізація виробництва	Податкові пільги для експорту та виробництва
	Зона економічного та технологічного розвитку (ЗЕТР)	Модернізація виробництва Залучення іноземних інвестицій Збільшення експорту	Податкові пільги для виробництва Податкові знижки для експорту Фінансові пільги для будівництва інфраструктури Пільгова рента
Зони для комерціалізації високо-технологічних досліджень	Високотехнологічні зони промислового розвитку (ВЗПР)	Отримання вигод від територій з великим людським потенціалом Комерціалізація досліджень високих технологій	Податкові пільги для високотехнологічного виробництва Податкові пільги від місцевих податків на прибуток та податків на нерухомість Податкові знижки для експорту Фінансові пільги для будівництва інфраструктури Пільгова рента
Зони торгівлі та експорту	Зони вільної торгівлі (ЗВТ)	Залучення прямих іноземних інвестицій Зменшення витрат на зберігання продукції Тестування нових концепцій вільного ринку	Знижки та винятки на податкове мито Податкові знижки

	Зони обробки експорту (ЗОЕ)	Збільшення експорту Надання експортних концесій виробничим компаніям	Знижки та винятки на податкове мито Податкові знижки Винятки з податку на додану вартість
	Митні порти (МП)	Збільшення експорту Діяльність логістичних центрів	Знижки та винятки на податкове мито Податкові знижки Винятки з податку на додану вартість Не оподатковується переміщення між зонами Концесії для виробничих компаній
	Митні логістичні парки (МЛП)	Збільшення експорту Діяльність логістичних парків Заборона виробничої діяльності	Знижки та винятки на податкове мито Податкові знижки Винятки з податку на додану вартість Не оподатковується переміщення між зонами
Зони для транскордонної електронної комерції	Транскордонні пілотні зони електронної комерції	Збільшення міжнародної електронної комерції Збільшення експорту Діяльність підприємницьких хабів та логістичних центрів	Винятки з податку на додану вартість Нестандартні закони щодо податку на прибуток Сприятливі податки для малих та середніх підприємств
Зони залучення інвестицій для специфічних цілей	Національні туристичні зони; Фінансові та торговельні зони	Розвиток туризму та фінансів	Пільгове оподаткування та субсидії для певних категорій виробництва
Зони для кооперації з певними країнами або регіонами	Різні типи зон залежно від країни	Будівництво міжнародних торговельних відносин Фокус в основному на Тайвані, Макао та Росії	Пільгове оподаткування для компаній, зареєстрованих в певних країнах

Нові Території	Всебічна територія для розвитку	Надання більшої автономії муніципалітетам	Більша автономія
----------------	---------------------------------	---	------------------

Пройдемося по кожному класу та його підтипах.

Зони для специфічної економічної діяльності

Під цю категорію підпадають Спеціальні Економічні Зони (СЕЗ) та Зони Економічного та Технологічного Розвитку (ЗЕТЗ). Завдання обох типів зон – це залучення зовнішніх прямих інвестицій, переважно, на розвиток виробництва.

Існує лише сім СЕЗ, вони охоплюють набагато більші території і, як правило, мають більш узагальнену політику, а не стимули для конкретних секторів. Наприклад, перша СЕЗ Китаю була створена в Шеньчжені і зараз охоплює все місто і, в першу чергу, забезпечує пільгове податкове середовище для виробників, орієнтованих на експортні ринки в широкому діапазоні галузей.

Однак ЗЕТЗ, як правило, зосереджуються на стимулюванні конкретних видів діяльності, таких як міжнародна торгівля, використання місцевих ресурсів або розвиток технологічних інновацій. Існує близько 200 ЗЕТЗ національного рівня, кожна з яких охоплює значно меншу територію, ніж СЕЗ. ЗЕТЗ національного рівня зазвичай мають дуже високі стандарти входу для зацікавлених підприємств. Ці вимоги включають в себе обсяги зареєстрованого капіталу, період існування, професійну кваліфікацію співробітників тощо.

Взявши за приклад Тяньцзіньський район економічного - технологічного розвитку (TEDA), якщо відповідне підприємство вже зареєстроване в Тяньцзіні, йому потрібно лише підготувати всі необхідні

матеріали та фізично подати їх до TEDA, щоб зареєструватись у цьому районі.

Підприємства з іноземними інвестиціями, що хочуть працювати всередині ЗЕТЗ, повинні мати свої імена попередньо затверджені місцевою Адміністрацією з Регулювання Ринків (APP). Їм також потрібно буде перевірити, чи не входить їх галузь до «чорного списку» Китаю щодо іноземних інвестицій. Деякі види діяльності прямо заборонені для іноземних компаній та компаній з іноземними інвестиціями. Якщо компанія не входить до такого списку, то вона повинна шукати схвалення у відділі експертизи та затвердження. Також будь-якому підприємству з іноземними інвестиціями потрібно буде пройти процедуру реєстрації з оподаткування, сертифікація своїх протоколів з роботи з іноземною валютою та митницею. Всі ці кроки, по суті, повторюють звичайні кроки реєстрації компанії, проходить подвійна верифікація надійності компаній, новостворені підприємства не можуть користуватися перевагами ЗЕТЗ через низку передумов. Тобто цей тип ЗЕР не має на меті фасилітацію розвитку стартапів, і існує для вже встановлених на ринку гравців. Після успішної реєстрації в APP підприємство може подати необхідні матеріали до органу зони для реєстрації в зоні. [12, р. 3]

Таким чином, зони для специфічної економічної активності в першу чергу існують для кластеризації вже успішних підприємств на одній території і слугують інструментом збільшення економічної спеціалізації. Наприклад, під парасолею Шеньженьської зони економічного розвитку створюються специфічні умови для розвитку високотехнологічних галузей і залучаються внутрішні та міжнародні інвестиції у ці галузі. Все це слугує створенню так званої «Китайської Силіконової Долини».

Зони для комерціалізації високотехнологічних досліджень

Ця категорія складається лише з одного типу зон. Високотехнологічні зони промислового розвитку (ВЗПР) мають на меті використовувати

технологічні ресурси науково-дослідних установ, університетів та приватних компаній для розробки інноваційних високотехнологічних продуктів. Багато ВЗПР надають міжнародним технологічним компаніям певні переваги з метою побудови співпраці між установами для прискорення комерціалізації досліджень та розробок. [13, р. 5]

ЗЕТЗ та ВЗПР в багатьох моментах схожі і навіть взаємозамінні, бо основною їх задачею є просування інновацій.

Однак ЗЕТЗ часто мають певну галузеву спрямованість, розташовані далі від міських центрів і більш тісно пов'язані з виробництвом. Натомість ВЗПР розташовані переважно в центрах міст і, як правило, створюють кластери високотехнологічних науково-дослідних установ для сприяння співпраці у наукових дослідженнях, а не виробничих можливостях.

ВЗПР зазвичай є більш сприятливими до залучення зовнішніх інвестицій галузях, що заохочуються державою, таких як високотехнологічне або інтелектуальне виробництво, екологічне виробництво, виробництво нових матеріалів, технічні послуги тощо. Правила реєстрації у ВЗПР також є простішими ніж у ЗЕТЗ. Наприклад, подвійна реєстрація не є обов'язковою.

Таким чином цей тип ЗЕР сфокусований на сприянні розвитку новітніх галузей та стартапів із залученням прямих іноземних інвестицій. На мою думку, цей тип ЗЕР є більш актуальним для сучасної економічної парадигми, коли значна частина інноваційної діяльності припадає на невеликі підприємства стартапами, а не на вже встановлених лідерів ринку, які зачасту зацікавлені лише в інкрементальних інноваціях, а не у структурних зрушеннях.

Зони торгівлі та експорту

У цю категорія входять чотири типи зон, а саме зони вільної торгівлі (ЗВТ), зони обробки експорту (ЗОЕ), митні логістичні парки (МЛП) та митні порти (МП). Серед інших цілей вони фокусуються на залученні прямих іноземних інвестицій для збільшення імпорту та експорту за рахунок зменшення транспортних та транзакційних витрат [15, р. 5].

Зони вільної торгівлі зосереджуються на розвитку торгівлі та інтернаціоналізації національної валюти КНР – китайського юаню (RNB), одночасно виконуючи функцію випробувального майданчика для нової міжнародної монетарної політики перед впровадженням на національному рівні. ЗВТ забезпечують сприятливе середовище для прямих іноземних інвестицій насамперед завдяки менш обмежувальній інвестиційній політиці та адміністративним системам, а також податковим стимулам для імпорту та експорту.

Призначення ЗОЕ є подібним, але вони в першу чергу створені для розвитку експортно-орієнтованих галузей за допомогою управління переробкою експорту. Тим часом митні порти забезпечують висококонкурентну політику оподаткування та субсидування, орієнтовану на торгівлю, а митно-логістичні парки чітко фокусуються на забезпеченні високоефективного зберігання та транспортування товарів.

Крім того, ЗВТ можуть також мати різні вимоги до компаній щодо обсягу зареєстрованого капіталу, періоду експлуатації та професійної кваліфікації управлінського персоналу для різних типів підприємств. Наприклад, ЗВТ Шеньчжень-Цяньхай вимагає, щоб іноземні інвестори мали зареєстрований капітал понад 5 млн юанів (0,73 млн доларів США), тоді як підприємства, повністю профінансовані капіталом з Гонг-Конгу, не повинні відповідати цій вимозі. Цяньхайська Шеньчжень-Гонконгська зона вільної торгівлі також вимагає, щоб мінімальний зареєстрований капітал фінансової

лізингових компаній становив 10 млн юанів (1,45 млн доларів США) [16, р. 3].

Тобто, як і для зон, що були описані раніше, для допуску до зон вільної торгівлі та експорту компанії повинні пройти складну процедуру подвійної реєстрації. Це допомагає контролювати які саме товари підлягають експорту та імпорту. Це опосередковано впливає на структуру виробництва КНР, адже ті товари, рух яких може бути спрощений через використання зон вільної торгівлі, логічно, матимуть преференцію у виробництві і будуть більш конкурентоспроможними на міжнародних ринках. Таким чином комуністична партія має більше контролю над структурою виробництва. Вважати це позитивною чи негативною рисою системи Зон економічного розвитку залежить від того, якій економічній системі у країні віддається перевага.

Таке функціонування системи, яке має значний вплив з боку держави і значним чином вирішує структуру виробництва буде успішним лише за умови високої ефективності і правильності планової економічної системи в державі. До цього моменту рішення комуністичної партії Китаю мали доволі позитивний вплив на економічний розвиток, тому можна сказати, що система працює, проте, як ми розглянемо далі в роботі, на основі наявної інформації я вважаю, що такий надзвичайний темп економічного розвитку є дещо тимчасовою аномалією і в довгостроковій перспективі може призвести до колапсу економіки.

Це виливається і на перспективність системи зон економічного розвитку для емуляції. На прикладі зон вільної торгівлі помітно який значний вплив має центральний уряд на структуру торгівлі. І якщо ці рішення уряду є недалекоглядними, то цей контроль загрожує усьому функціонуванню національної економіки.

Зони для транскордонної електронної комерції

Для стимулювання розвитку транскордонної електронної комерції були створені пілотні зони транскордонної електронної комерції. Ці пілотні зони випробують нові технологічні стандарти, бізнес-моделі та методи нагляду за транскордонними операціями електронної комерції, платежами, логістикою, митним оформленням, поверненням податків, розрахунками в іноземній валюті тощо. Успішні практики будуть відтворені по всій країні.

Перша така зона була запущена у Шанхаї в 2015 році. Станом на січень 2020 року було створено 59 зон для транскордонної електронної комерції, вже на той час вони залучили достатньо значну кількість комерційних платформ та зовнішніх інвестицій, хоча специфіка електронної комерції в Китаї така, що ринок практично монополізований декількома національними корпораціями і туди складно зайти міжнародним компаніям. В травні 2020 року було створено ще 46 пілотних зон під час п'ятого розширення програми. Загальна кількість зон для транскордонної електронної комерції складає 105 [14, р. 10].

Прийнятні в зоні підприємства можуть отримати звільнення від податку на додану вартість (ПДВ) та податок на споживання експортованої продукції, нову політику податку на прибуток підприємств, податкові преференції для малих та середніх підприємств (МСП) та більш надійний транскордонний логістичний ланцюг.

Процедури залучення прямих іноземних інвестицій у зони для транскордонної електронної комерції різняться залежно від регіону, оскільки конкретний план впровадження видається урядами провінцій.

На відміну від загального імпорту, китайська програма імпорту для роздрібної торгівлі розроблена, щоб спростити імпорт певних іноземних

товарів для особистого користування китайськими споживачами, щоб задовольнити зростаючий внутрішній попит.

Міста, які приєдналися до програми роздрібного імпорту через такі зони, можуть застосовувати більш зручні режими імпорту, такі як "режим імпорту електронної комерції" - завдяки чому імпортовані роздрібні товари можуть тимчасово зберігатися на митному складі перед доставкою клієнтам. Як обов'язкова умова, ці пілотні міста, як правило, мають зони вільної торгівлі (ЗВТ), і виступають як логістичні центри з країнами-партнерами, що торгують.

Інші типи зон

Інші сім типів зон належать до останніх трьох категорій: Зони для залучення інвестицій на конкретні цілі, Зони для співпраці з конкретними країнами та Нові Територія. Ці зони в сукупності складають лише незначну частку всіх ЄДЗ національного рівня.

Зони для залучення інвестицій для конкретних цілей мають пільгові податкові та субсидійні політики, які зосереджуються конкретно на туризмі або фінансах. Їх варто дослідити для підприємств, які думають про входження в ці галузі в Китаї, оскільки вони, як правило, суворо обмежені для входу прямих іноземних інвестицій [3, р. 5].

Зони для співпраці з певними країнами або регіонами забезпечують податкові пільги для ведення торгівлі та бізнесу з сусідніми регіонами, орієнтуючись головним чином на Тайвань, Росію, країни Африки та країни Південно-Східної Азії. Про ці типи парків буде розкрито пізніше в роботі.

Нові Території, такі як Нова Територія Шанхай Пудун та Нова Територія Тяньцзінь Бінхай, охоплюють деякі зони, згадані в інших категоріях. Вони були створені для надання автономних регуляторних

повноважень органам місцевого самоврядування, які управляють іншими зонами економічного розвитку. Нові Території фактично можуть включати в себе будь-які інші зони описані вище і оперують на вищому рівні. В таких Зонах, наприклад можуть бути такі преференційні політики як зменшення податку на прибуток додатково на 15%.

Зарубіжні зони економічного співробітництва

Зарубіжні зони економічного співробітництва (COCZ або ЗЗЕС) забезпечують платформу для використання надлишкової економічної потужності Китаю для пошуку нових ринків в інших країнах світу, що недостатньо інвестуються іншими країнами світу. Станом на Травень 2021 року Китай створив 33 ЗЗЕС на національному рівні. За даними провідних галузей промислових парків, існує п'ять типів COCZ, включаючи переробні та виробничі парки (ПВП), парки використання ресурсів (ПВР), сільськогосподарські індустріальні парки (СІП), торговельні та логістичні парки (ТЛП) та комплексні індустріальні парки (КІП), всі вони переважно фокусуються на індустріальному виробництві. Згідно з політикою програми “Один Пояс - Один Шлях”, підприємства, що формуються на основі ЗЗЕС є доволі автономними і не так близько регулюються комуністичною партією, як підприємства в еквівалентних індустріальних парках, що знаходяться на території Китаю. Їхні державні функції зменшені що сприяє локалізації зарубіжних індустріальних парків [17] [14, p. 15].

Класичні ЗЕР, що розташовані та території Китаю та ЗЗЕР мають значні відмінності у переважаючих типах виробництва. ЗЕР фокусується на інноваційних галузях технологічного розвитку, таких як електроніка, комп'ютерні науки, виробництво обладнання, медицина, автомобілебудування, нові матеріали та нова енергетика, електронна комерція харчування тощо. Серед яких виробнича промисловість обладнання, текстильна та швейна промисловість, зв'язок, електроніка,

харчова промисловість та нафтохімічна промисловість в основному розташовуються в зонах розвитку східних прибережних районів [14, р. 17]. Тоді як ЗЗЕР переважно зосереджені у галузях з нижчим технічним рівнем, таких як логістика, прості машини, хімічна промисловість, будівельні матеріали, рудіментарна електроніка, торгівля, побутова електротехніка тощо. Крім того, навіть якщо ЗЕР та ЗЗЕР мають ті ж промислові типи, все ще існують відмінності в ступені розвитку. Наприклад, логістична галузь в ЗЗЕР - це в основному комерційна логістика, тоді як класифікація логістичної галузі в зонах розвитку є дуже тонкою, наприклад, митна логістика, складська логістика, логістика судноплавства, «холодна» логістика, портова логістика тощо [17].

Тож існують великі розбіжності між функціонуванням індустріальних парків у Китаї та у країнах уздовж програми Один Пояс Один Шлях, тому державному режиму внутрішніх індустріальних парків важко продовжувати впроваджуватись у ринково-орієнтоване середовище за кордоном. У процесі “виходу” Китаю на міжнародні ринки за рахунок ЗЗЕР, як вітчизняні індустріальні парки, так і підприємства, що реалізують, повинні бути обережними, щоб успішно використовувати схеми прибутку закордонних індустріальних парків. Отже, Китаю необхідно здійснити належну закордонну трансформацію вітчизняних моделей індустріальних парків відповідно до фактичної ситуації в країнах Одного Поясу Одного Шляху, щоб стимулювати ендегенний розвиток ЗЗЕР та гарантувати стійкий розвиток режимів індустріальних парків Китаю за кордоном..

2.2. Вітчизняний досвід функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності

На відміну від КНР, українські експерименти зі спеціальними формами організації інноваційної діяльності почалися лише в 1990х роках, тому Україна не може похвастатись глибокою історією такого типу інноваційної діяльності. Проте це не означає, що Українським досвідом варто

нехтувати, тому у цьому підрозділі ми розглянемо історію функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності в Україні.

Технологічні парки

Хронологічно, першою такою формою організації в Україні є технологічні парки. Вперше ж поняття технопарк в Україні з'явилося в 1996 році розпорядженням Президента Л. Кучми. Основні положення створення та функціонування українських технопарків передбачено Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» № 991-XIV від 16.07.1999 р. (остання редакція – 2012 рік) [18, р. 3].

У відповідності з цим Законом було заявлено про створення 16 технопарків, лише 12 з яких було засновано на практиці, і лише 8 з яких дійсно почали функціонувати. Статус усіх 16 технопарків можна побачити на Таблиці 2 [19] [18, р. 4].

Таблиця 1 Технологічні парки України

№	Технопарк	Дата реєстрації
1	«Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка» (м. Київ)	червень 2001
2	«Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона» (м. Київ)	липень 2000
3	«Інститут монокристалів» (м. Харків)	липень 2000
4	«Вуглемаш» (м. Донецьк)	листопад 2001
5	«Інститут технічної теплофізики» (м. Київ)	вересень 2002
6	«Київська політехніка» (м. Київ)	червень 2003
7	«Інтелектуальні інформаційні технології» (м. Київ)	грудень 2003
8	«Укрінфотех» (м. Київ)	листопад 2002
9	«Агротехнопарк» (м. Київ)	жовтень 2007
10	«Еко-Україна» (м. Донецьк)	-
11	«Наукові і навчальні прилади» (м. Суми)	-
12	«Текстиль» (м. Херсон)	грудень 2007
13	«Ресурси Донбасу» (м. Донецьк)	-
14	«Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій» (УМБІЦЕНТ) (м. Одеса)	-

15	«Яворів» (Львівська область)	серпень 2007
16	«Машинобудівні технології» (м. Дніпропетровськ)	листопад 2008

Згідно з законом технопарки визначаються як юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції [19].

Наукові парки

Мотивацією для створення наукових парків (НП) було значне недофінансування наукової діяльності в Україні. Фактично, не більше 1% від Українського ВВП з 1991 року йшло на фінансування НДДКР, не зважаючи на заявлену ціль в 1,7%. Концепція наукових парків була розроблена для компенсації цієї нестачі за рахунок деяких переваг, що згідно з законом повинні надаватися науковим паркам [20, р. 3].

На практиці не існує значної різниці між функціями наукових та технологічних парків і ці два терміни фактично можна вважати синонімами, проте в Україні вони виділені в два окремі види.

Діяльність наукових парків в Україні розпочалася в 2006 році з прийняттям закону «Про Науковий парк «Київська політехніка».

Закон визначає наукові парки як об'єднання суб'єктів господарювання, створене на основі засновницького договору з метою здійснення управлінських функцій при реалізації проектів, спрямованих на розроблення та випуск інноваційних продуктів [21].

Тільки в 2009 році був прийнятий загальний закон «Про наукові парки». І всього станом на травень 2021 року було створено 36 наукових

парків: Корпорація "НП Київський університет імені Тараса Шевченка", Корпорація "НП Миколаївського національного аграрного університету "АГРОПЕРСПЕКТИВА", НП "Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля", НП "ФЕД", НП "Синергія", НП "Наукоград - Харків", НП Національного університету біоресурсів і природокористування "Стале природокористування та якість життя", ТОВ "НП Київського національного економічного університету", ТОВ "НП "Аерокосмічні інноваційні технології", ТОВ "НП "Енергоефективні технології", ТОВ "НП "Профілактична медицина та охорона праці – новітні системи та технології", ТОВ "НП "Біометричний інноваційно-технологічний кластер "БІТеК", ТОВ "НП "Центр трансферу технологій цивільного захисту", ТОВ "НП Одеського політехнічного університету", ТОВ "НП "Прикарпатський університет", НП ТОВ "НП Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут", ТОВ "НП «ДонНУ- Поділля", ТОВ "НП Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління "ЧОРНОБИЛЬ", ТОВ "НП "Хімічні технології", ТОВ "НП Ужгородський національний університет", НП "Київська політехніка", ТОВ "НП "Агрозоовет", ТОВ "НП Одеського державного аграрного університету", ТОВ "НП "КАРДІО ПЛЮС", ТОВ "НП Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського "Університетський Арсенал", ТОВ "НП Херсонської державної морської академії "Інновації морської індустрії", ТОВ "НП Львівського університету "Інновації та підприємництво", НП "Наука і безпека", ТОВ "НП Національної металургійної академії України", ТОВ "НП університетів "Інноваційні технології та кібербезпека", ТОВ "НП Національного університету "Львівська політехніка", ТОВ "НП Національного авіаційного університету", ТОВ "Міжнародний медичний НП", ТОВ "НП "AgroUnity", ТОВ "НП "НАДІЙНИЙ ТРУБОПРОВІДНИЙ ТРАНСПОРТ ЕНЕРГОНОСІЇВ", ТОВ "НП Сумського національного аграрного університету" [22].

Як вже можна було побачити з визначення, діяльність наукових парків та технологічних парків є дуже схожою. Основна відмінність – це проектна діяльність. Кожний проект наукового парку проводиться окремо і по кожному проекту визначаються часові межі та джерела фінансування.

Індустріальні парки

Індустріальні парки є найновішою формою організації інноваційної діяльності для України. Вперше про впровадження системи індустріальних парків в Україні почали говорити на державному в 2011 році, із проектом закону, що був виставлений на розгляд. Однією з основних мотивацій для запровадження індустріальних парків був значний спад індустріального виробництва в Україні за роки незалежності. А як ми вже розглядали у минулих розділах, індустріальне виробництво можна порівняти зі скелетом сучасної економіки [23, р. 3].

За роки незалежності частка індустріального виробництва в Україні спала з 44% до 14%, тоді як у країнах ЄС ця частка весь цей час була доволі стабільна на рівні 19-20%. Ціллю індустріальних парків було визначено збільшення індустріального виробництва за рахунок використання переваг агломерації, залучення ППІ через сприятливе інвестиційне середовище та використання інновацій, що приходять з ППІ [23, р. 2].

Проте, незважаючи на ці цілі, законом від 2012 року були передбачені лише незначні переваги для індустріальних, яких було недостатньо для досягнення повного ефекту. Зокрема, законом «Про індустріальні парки» серед преференцій резидентам парків передбачено лише надання безвідсоткових кредитів, цільове фінансування на безповоротній основі, облаштування індустріальних парків, а також звільнення учасників парків від пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту [24]. В порівнянні з перевагами, які надають індустріальні парки в сусідніх країнах (Білорусь, Росія та Польща) та особливо в порівнянні з Китайськими індустріальними парками, цього явно недостатньо.

Всього, станом на травень 2021 року в Україні створено 48 індустріальних парків, проте в 22 з них досі не визначена керуюча компанія, що говорить про не повне їх функціонування. Загальна площа усіх індустріальних парків складає 2079 гектарів з середньою площею в 43 гектари. Вони створюються строком від 30 до 50 років [25].

2.3. Інструменти підтримки створення та розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності

Однією із загальних та важливих економічних цілей багатьох країн є досягнення стабільного, всеохоплюючого та стійкого зростання за рахунок надання кращих послуг та можливостей виробничим підприємствам. Досягнення цієї мети вимагає стабільної та розумної політики для сприяння інвестиціям. Це стосується як індустріальних парків, так і інших елементів промислової політики. Таким чином, мета розвитку промислових парків повинна бути невід'ємною частиною загальної промислової політики країни.

Деякі з найбільш успішних програм розвитку індустріальних парків включають в себе інституціональні механізми зменшення обмежень інвестиційного клімату. Публічний дискурс є важливою складовою управління індустріальними парками, його основним елементом є використання досвіду встановлених інвесторів, що мають досвід створення та управління індустріальними парками, щодо того, як чинні закони та нормативні акти, вимоги щодо ефективності, заохочення та адміністративні практики впливають на їх діяльність, і які нововведення дійсно підтримають їх у розширенні. Створення систем підтримки промисловості на рівні індустріальних парків також простіше, ніж на загальнодержавному рівні, завдяки кластеризації підприємств, як було згадано у минулому розділі, це є однією з цілей створення індустріальних парків – вони функціонують як випробувальні майданчики для нових політик. Промислові кластери можна розглядати як географічні райони, де існує велика кількість взаємопов'язаних

фірм, які працюють в одній і тій же або пов'язаних галузях. Підприємства є ключовими в будь-якому кластері; однак до кластерів входять також інші організації, такі як навчальні, дослідницькі та освітні установи, державні органи, а також органи підтримки бізнесу. Таким чином, вони можуть отримати більш структуровану та практичну підтримку для функціонування індустріального парку, ніж на загальнодержавному рівні. Різні програми підтримки були проведені по всьому світу з метою посилення цих ефектів кластеризації промислових парків.

Також можна розробити та впровадити соціально-економічно успішні підходи до політики індустріальних парків. Наприклад, одним із внесків ЮНІДО у досягнення Цілей сталого розвитку є сприяння перетворенню існуючих індустріальних парків у еко-індустріальні парки (ЕІП) у всьому світі [6, р. 33].

Еко-індустріальний парк - це тип індустріального парку, спільнота підприємств, розташованих на спільній території, які не лише прагнуть досягти підвищених економічних показників, але й екологічних та соціальних результатів. Конкурентні переваги на рівні фірми в цих парках походять від колективних рішень, спрямованих на підвищення продуктивності ресурсів, впровадження технологічних рішень, що сприяють виробничим синергіям та симбіозу, а також із соціально відповідальної практики, яка одночасно підвищує продуктивність робочої сили та мінімізує потенційно руйнівні негативні соціальні зовнішні ефекти. Еко-індустріальні парки можуть сприяти кращій інтеграції промисловості у суспільство шляхом створення спільних економічних можливостей та переваг, а також покращення екосистем. Еко-індустріальні парки сприяють ефективному використанню ресурсів, продуктивності та циркулярній економіці, роблячи внесок у стійкі міста, відкидаючи уявлення про будь-який необхідний компроміс між економічним зростанням та захистом навколишнього середовища [6, р. 34].

Крім того, індустріальні парки можуть бути використані як інструмент політики для подальшого зміцнення ділового клімату шляхом ще більш амбіційних експериментів з новою промисловою політикою та законодавством.

Якщо країна не створила потужного та незалежного органу управління промисловими парками, інвестиційну підтримку повинні надавати галузеві міністерства (наприклад, Міністерство промисловості та торгівлі, Міністерство економіки тощо), місцеві органи влади та відповідні регулюючі органи, яким доручається розробляти, вносити зміни та застосовувати положення про промислові парки, бажано через постійні комісії, розроблених за участі представників приватного сектору. Це забезпечує ефективний обмін інформацією між всіма зацікавленими сторонами та координацію спільних дій. З огляду на те, що інституційні та адміністративні сфери регуляторної відповідальності розподілені між різними органами і часто ревно охороняються відповідними суб'єктами, реалізація політики індустріальних парків часто виявляється неефективною, якщо вона надається одному міністерству або навіть комітету під головуванням такого галузевого міністерства. Таким чином, може бути корисним розміщення таких комітетів під загальним головуванням офісу прем'єр-міністра чи глави держави [4, р. 43].

Як зазначено у першому розділі, одним із найважливіших обґрунтувань створення та просування індустріальних парків є залучення ПП. Однак цієї мети, як правило, неможливо досягти лише за допомогою індустріальних парків. Щоб отримати усі можливі переваги від індустріальних парків необхідно створювати повноцінно сприятливе середовище для ПП. Деякі важливі детермінанти ПП включають витрати на робочу силу та освіту в країні, транспортні витрати, інфраструктуру, розмір ринку, наявність сировини та фіскальний тиск. Макроекономічна та політична стабільність у приймаючій країні також мають вирішальне

значення для рішення іноземних інвесторів щодо того, інвестувати чи ні. Оскільки ці фактори значною мірою пов'язані з більш широкою національною економічною політикою, конкурентна політика щодо ПП більш конкретно спрямована на прийняття всеохоплюючих рамкових законів щодо ПП, що гарантує прозоре та недискримінаційне ставлення до іноземних інвесторів (наприклад, свобода інвестування, національний режим тощо) грають надзвичайно важливу роль в максимізації ефективності індустріальних парків.

Окрім політик націлених на збільшення привабливості країни для ПП, країни, що розвиваються, також часто застосовують політику, спрямовану на покращення їх платіжного балансу (ПБ) та покриття валютних резервів. Основним методом посилення припливу іноземної валюти в країну є експорт товарів на зовнішні ринки з міцними та стабільними конвертованими валютами. Експортно-орієнтовані стимули, що надаються в країнах, що розвиваються, включають експортні кредити, страхові та гарантійні програми, схеми компенсації ПДВ та мита, а також різні звільнення від інших видів податків. Все це можна зробити доступним для компаній, що розміщуються в індустріальних парках, де уряд часто може ефективно виконувати програми та керувати ними, користуючись переваги високої агломерації компаній та обмеженої території парків [1, р. 31].

Однак, ключовою валютною політикою, яку шукають іноземні інвестори, є політика дещо іншого характеру, однак, з іншого занепокоєння. Хоча ПП зазвичай є орієнтованими на експлуатацію ресурсів та експорт, у країнах з великими внутрішніми ринками або країнах, що мають доступ до великих регіональних ринків, вони часто виступають в якості довгострокових структурних інвестицій, ціллю яких не обов'язково є чистий експорт. ПП, незалежно від їх ринкової орієнтації, як правило, вважаються вигідними та бажаними для країн-отримувачів із багатьох причин, що були представлені раніше (тобто створення робочих місць, передача технологій, участь в

ланцюгах постачання тощо), хоча такі переваги можуть не бути автоматичними, і їх ймовірність може бути збільшена за допомогою стимулюючих інвестицій заходів.

Хоча уряди країн, що отримують інвестиції, можуть вважати реінвестування доходів у свої економіки найбажанішим результатом від іноземних інвестицій, те, для чого ТНК здійснюють ПІІ, в кінцевому рахунку, - це юридична гнучкість, що гарантує права інвесторів репатріювати або реінвестувати прибуток та капітал відповідно до їхніх бізнес-потреб та уподобань, а також платити своїм глобальним постачальникам ланцюгів поставок доходи від їх продажу, не маючи жодних бюрократичних перешкод для валютних операцій [4, р. 12]. Це означає, що в більшості випадків головною вимогою зовнішніх інвесторів від місць розміщення інвестицій є якнайвища ступінь конвертованості капіталу та прибутків, а також свобода та гнучкість фінансових операцій. Це означає, що одним з основних критеріїв успіху індустріальних парків є не тільки легкість інвестування, а й свобода виведення капіталу та захист від надлишкового державного втручання.

Наступний аспект вже був частково висвітлений в попередніх розділах, проте він настільки важливий, що заслуговує окремого обговорення – це стимули до інвестування.

Оскільки існує постійна глобальна конкуренція за ПІІ, інвестиційні стимули вже давно стали інструментом політики, що використовується для досягнення національних та регіональних цілей економічного розвитку. Інвестиційні стимули можна класифікувати на три широкі категорії: фінансові стимули (прямі субсидії, гранти та позики), фіскальні стимули (податкові канікули та знижені ставки податку) та інші стимули, включаючи субсидії на оренду землі, інфраструктуру та послуги, а також різні регулятивні поступки.

Найбільш поширені стимули в індустріальних парках стосуються надання субсидій на обслуговування території та інфраструктури. Наприклад, Індустріальний парк Сучжоу у Китаї, який вже був згаданий раніше, пропонує чи не найкращу інфраструктуру в країні, що включає в себе вирівнювання земель, дороги, надійне постачання електроенергії, водопостачання та водовідведення, очищення стічних вод, газопостачання, опалення і широкий спектр телекомунікаційних послуг, включаючи широкосмуговий інтернет та дешевий міжнародний роумінг [15].

Також часто пропонуються додаткові податкові стимули. Одним із таких стимулів для підприємств-резидентів індустріальних парків є звільнення від митних зборів та відстрочка податків. Вони спрямовані на зниження виробничих витрат через їхній вплив на вартість машин та деталей, для поліпшення грошового потоку підприємства через відстрочення виплат мита, та на стимулювання експортної діяльності шляхом звільнення від мит на товари, що знаходяться в транзиті. Канікули та зниження податку на прибуток підприємств також часто використовуються для поліпшення балансу підприємств у періоди початкового інвестування. Прямі фінансові стимули є рідкішими.

РОЗДІЛ 3. Інституціональне забезпечення розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності

3.1. Нормативно-правове забезпечення функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності в КНР

В даний час управління індустріальними парками на території Китаю засноване на законодавчих актах, що стосуються будівництва та експлуатації індустріальних парків відповідно до соціалістичної правової системи Китаю. Сюди входять закони, прийняті Національним Народним Конгресом та його Постійним Комітетом, а також адміністративними та місцевими нормативними актами. Більше того, типовий індустріальний парк у Китаї створює власні правила управління з урахуванням його власних обставин, з метою доповнення національних законів та норм та поліпшення правового та регуляторного середовища парку.

На промислові парки Китаю поширюються три рівні національного законодавства, включаючи спеціальне законодавство про промислові парки, внутрішнє місцеве законодавство, що стосується парків, та спеціальні двосторонні домовленості між Китаєм та іншими країнами.

Китай не має спеціального законодавства національного рівня щодо промислових парків. Однак було введено в дію низку керівних документів та місцевих нормативних актів, таких як «Положення про зони економічного та технологічного розвитку в муніципалітеті Шанхай», де викладено основні положення щодо систем управління та політики промислових парків. Більше того, деякі нормативні акти відповідають найсучаснішим концепціям управління на той час. Вони допомогли розвинути промислові парки Китаю, а також економіку Китаю в цілому. Наприклад, «Положення про Науковий парк Чжунгуаньцунь (2001 р.)» представляли нововведення та досягнення у порівнянні з іншими законами та нормативними актами того періоду. В останні роки уряди провінцій Шаньсі та Цзянсу, серед інших, переглянули та оприлюднили провінційні правила щодо зон розвитку. Ці правила

передбачають правові положення щодо обов'язків органів управління зонами розвитку, механізмів функціонування, промислового розвитку, інфраструктури та надання послуг на території парків [3].

Адміністрації багатьох індустріальних парків також сформулювали положення та заходи, що застосовуються лише до їх парків для посилення регулювання парків. Наприклад, Адміністративний комітет Індустріального парку “Сучжоу” проголосив заходи для захисту джерел води в зоні та створення гармонійного середовища. Подібним чином Адміністративний комітет Пекінської зони економічного та технологічного розвитку вжив заходів, що сприяють підвищенню професійних здібностей працівників підприємств в індустріальному парку [5, р. 41].

У Китаї існує чотири моделі управління індустріальними парками.

Більшість парків управляються адміністративними комітетами, які складаються з 14 - 20 урядових бюро, кожне з яких вирішує окремі завдання при з'єднанні індустріального парку з місцевою владою, по суті створюючи в парку власну адміністративну структуру. Наприклад, це стосується Далянської зони економічного та технологічного розвитку.

Індустріальні парки також можуть спільно управляти адміністративним комітетом та інвестиційним холдингом / корпорацією розвитку, де адміністративний комітет відповідає за урядову адміністрацію та управління підприємствами, а приватна корпорація займається управлінням інфраструктурою та комунальними послугами. Приклад такої домовленості можна побачити в зоні економічного та технологічного розвитку Тяньцзіня.

У деяких випадках парком повністю управляє державне підприємство, як у парку високих технологій Цохеджінг.

Четверта модель заснована на співпраці між китайським урядом та іноземним урядом (наприклад, Китайсько-Сінгапурський індустріальний

парк Сучжоу). У цій моделі адміністративний комітет виступає в ролі агенції міського управління, а компанія-девелопер відповідає за будівництво та залучення зовнішніх інвестицій [5, р. 25].

3.2. Інституційні аспекти створення та розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності в Україні

Частина цього питання вже була висвітлена раніше в роботі, тому в цьому розділі ми приділимо більше уваги останнім змінам, що відбулися з законом про «Індустріальні парки».

На даний момент Закон України «Про індустріальні парки» не можна назвати ефективним або навіть актуальним до сучасної економічної ситуації. Закон не встановлює чіткого механізму розподілу прав, обов'язків, відповідальності та ризиків між зацікавленими сторонами, а саме державними та приватними партнерами у функціонуванні індустріальних парків.

Ці прогалини в Українському законодавстві останніми роками звернули на себе увагу науковців та законотворців. Зокрема, одна з останніх спроб покращення законодавства про наукові парки стосується Проекту Закону "Про внесення змін до розділу XX "Перехідні зміни "Податкового кодексу України щодо розвитку вітчизняного виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій в реальний сектор економіки за допомогою індустріальних парків" (номер реєстрації 2554 а-д від 25.04.2016 р) та Проекту Закону "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо розвитку виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій в реальний сектор економіки через індустріальні парки "(номер реєстрації 2555 а-д від 25.04.2016 р). Згідно з проектами цих законів пропонується застосувати наступні преференції для резидентів індустріальних парків [26]:

- Звільнення на перші 5 років від податку на прибуток
- На наступні 5 років - ставка в два рази менше за базову, 9%

- Звільнення від імпортного ПДВ та ввізного мита на обладнання для здійснення господарської діяльності в межах індустріального парку
- Звільнення на 3 роки від податку на нерухоме майно, земельного податку та орендної плати за використання земельної ділянки державної / комунальної форми власності
- Створення механізму функціонування транскордонних індустріальних парків;

Необхідно зазначити, що пільги отримують лише індустріальні парки, що пропонує резиденту незабудовану ділянку землі. Індустріальні парки створені на основі діючих або призупинених виробництв не мають права на отримання податкових пільг. Також отримати податкові пільги можуть лише резиденти індустріального парку, хоча б 70% діяльність яких здійснюється в сфері переробної промисловості (легкої промисловості, машинобудування, приладобудування, металургії тощо).

Останніми актуальними законопроектами в цій сфері є Проект Закону “Про внесення змін до Податкового кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках” (номер реєстрації 3724 від 23.06.2020 р.) [27], а також Проект Закону “Про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках” (номер реєстрації 3725 від 23.06.2020 р.) [28].

Що ж стосується Законопроекту № 4416-1, то він прийнятий в першому читанні 15.04.2021 р.

Згідно з пояснювальною запискою до законопроекту: «Метою законопроекту є сприяння залученню прямих інвестицій у створення нових виробництв через механізм індустріальних парків задля перетворення їх на

рушійну силу економічного та промислового розвитку шляхом запровадження низки інвестиційних стимулів, що відповідають сучасним світовим тенденціям та підвищать конкурентоспроможність вітчизняних індустріальних парків.»

Тобто фактично залучення прямих недержавних інвестицій визнається основною метою функціонування системи індустріальних парків. Буде незайвим знову згадати, що ключовим для успіху усіх розглянутих нами індустріальних парків були в першу чергу прямі іноземні інвестиції.

Загалом законопроектом впроваджено наступні додаткові стимули для створення та функціонування індустріальних парків [27]:

- Право на створення індустріальних парків надається не тільки центральному уряду, а й органам місцевого самоврядування
- Розширено список об'єктів, які можуть розміщуватися на території індустріальних парків
- Компанія-ініціатор створення індустріального парку автоматично становиться керуючою компанією
- Розширюються повноваження з нагляду та контролю державних уповноважених органів над подіями, що відбуваються в індустріальному парку. Зокрема це робиться для підвищення прозорості індустріальних парків для зовнішніх фінансових органів
- Вводиться державна компенсація за проведення до парків електромереж у розмірі 50% від витрат
- Залежно від того, скільки відсотків займає власна продукція компанії-резидента в індустріальному парку, вводиться компенсація суми кредитних платежів від 30 до 70%
- Вводиться спеціальний режим компенсації відсотків за кредити на розвиток інфраструктури індустріального парку

- За такою ж системою, що і з кредитами (залежно від обсягу власної продукції в експорті) компенсується частина інвестицій в запуск виробництва на території індустріального парку в перші три роки функціонування

Проект вже був прийнятий, проте ще не вступив в силу. Ми можемо побачити, що це доволі значне якісне покращення в порівнянні з попередніми редакціями закону про індустріальні парки.

Зокрема варто звернути увагу на введені знижки на ПДВ, імпорتنі мита та засоби виробництва та компенсацію інвестицій в перші п'ять років (і чим більше компанія експортує саме власну продукцію, тим більший обсяг компенсації). На мою думку, це дійсно якісні зміни, що здатні зробити українські індустріальні парки більш привабливими для зовнішніх інвестицій.

Що ж стосується Технологічних парків, то відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» в Україні було зареєстровано 16 технопарків, якими було реалізовано 116 інноваційних проєктів. Найбільш ефективними з 1999 року з точки зору обсягів реалізованої продукції були «Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона», «Інститут монокристалів» та Інститут «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка». Головною метою їх діяльності є комерціалізація наукових досліджень. Варто зазначити, що однією з особливостей національних технопарків є те, що через відсутність належного фінансування вони працюють не за традиційною моделлю спеціальних зон (чітко обмежена географічна територія), а за моделлю «технопарк без стін».

Правові основи щодо створення та розвитку технопарків закладено нормативно-правовими актами: Конституцією України, Земельним кодексом України, Податковим кодексом України, Бюджетним Кодексом України, Законом України «Про оренду землі», Законом України «Про спеціальний

режим інноваційної діяльності технологічних парків», Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності», Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», Законом України «Про вищу освіту», Законом України «Про основи національної безпеки», Законом України «Про транскордонне співробітництво», Законом України «Про інноваційну діяльність» та ін. Вони визначають поняття і особливості функціонування технопарку, передбачають основні заходи щодо їх стимулювання та державної підтримки [23]. Відповідно до зазначених законів функціонування технопарків підтримувалося такими механізмами: звільнення від податку на прибуток; звільнення від податку на додану вартість; звільнення від сплати ввізного мита; звільнення від сплати ПДВ при імпорті товарів; кошти, отримані в іноземній валюті від реалізації продукції, не підлягають обов'язковому продажу; продовження терміну експортно-імпортних платежів з 90 до 150 днів. Проте станом на травень 2021 року законодавство втратило чинність.

3.3. Розробка пропозицій щодо функціонування вітчизняних спеціальних форм організації інноваційної діяльності

Як ми вже побачили, в Україні наразі спеціальні форми організації інноваційної діяльності функціонують досі обмеженим чином. Україна лише нещодавно почала експериментувати зі спеціальними зонами, особливо з індустриальними парками, які є найпопулярнішою формою такої діяльності в світі, які з'явилися в Україні лише в 2014 році (закон був прийнятий в 2013, але перші парки були створені в 2014 році).

Тож, як доволі нова форма організації індустриальні, технологічні та наукові парки ще залишають багато простору для покращення та експериментів і в цьому розділі ми пройдемося по деяким рекомендаціям для подальшого покращення.

По-перше, існування технологічних та наукових парків як окремих форм організації, які створюються на основі науково-дослідницьких установ,

є недоцільним і зайвим. Варто об'єднати ці два типи організації в одну, потенційно за шаблоном Китайських Зон для комерціалізації високотехнологічних досліджень. Ця об'єднана форма організації також буде формуватися на основі бюджетних установ (університетів та науково-дослідницьких інститутів) з більшим фокусом саме на використання інновацій, що створюються на їх базі.

По-друге, продовжити поглиблення регіонального контролю функціонуванням парків. Найбільш успішні приклади спеціальних форм організації інноваційної діяльності можна знайти в регіонах з послабленим центральним контролем над створенням та функціонуванням спеціальних зон. Так, в Китаї навіть немає центрального національного закону, який би регулював Спеціальні Економічні Зони і регіональні органи тримають більшу частину контролю над зонами.

По-третє, подальше збільшення прозорості функціонування індустріальних парків для зовнішніх інвесторів.

По-четверте, створення додаткових стимулів для придбання українського обладнання компаніями-резидентами індустріальних парків. Вже існують податкові знижки на імпорт обладнання, проте також буде доцільно для стимулювання українського виробництва індустріального обладнання, додати до переліку стимулів, які надають індустріальних парків, компенсацію відсотків по кредитах на придбання українського обладнання.

По-п'яте, на прикладі Китаю та згідно з загальними рекомендаціями UNIDO, розширити перелік видів спеціальних форм організації інноваційної діяльності. Закріпити на державному рівні статус Зон вільної торгівлі, Зон обробки експорту, Вільних портів, Зон для комерціалізації високотехнологічних досліджень.

ВИСНОВКИ

Сучасна неоліберальна парадигма економічного зростання недостатньо уваги приділяє індустріальному розвитку та технологічним інноваціям і на противагу цим її недолікам багато країн світу використовують спеціальні форми організації інноваційної діяльності як інструмент для забезпечення органічного економічного зростання за рахунок фасилітації інноваційного розвитку.

Досліджуючи еволюцію функціонування інноваційних форм організації інноваційної діяльності можна впевнено сказати, що вони відіграли доволі значну роль у економічному розвитку багатьох країн, серед яких Велика Британія, Німеччина та Китай. В цій роботі були розглянуті не тільки загальна історія створення та функціонування таких форм організації, а й досліджені теоретичні та практичні аспекти імплементації, цілі та успіхи, зокрема, індустріальних парків та зон економічного розвитку в світі та, особливо в КНР.

Україна не може похвастатись довгою та навіть, можна сказати, успішною історією застосування спеціальних форм організації інноваційної діяльності, проте на основі українського досвіду можна виділити деякі основні проблемні моменти системи. Так, найбільшою проблемою української системи була відсутність задовільних стимулів для користування перевагами, які надають індустріальні, технологічні та наукові парки. Було створене законодавство для регулювання цих форм організації, яке не відповідало справжнім умовам світового ринку, і українські парки все ще не змогли залучити до себе критичну масу зацікавлених компаній.

На основі проведеного аналізу були виділені деякі основні найкращі практики, які, на думку автора, було б доцільно застосувати в Україні для поліпшення системи інноваційних парків. Ці рекомендації, в першу чергу, були зроблені на основі китайського досвіду і відповідають потребам країни,

що розвивається і хоче мати більший вихід на міжнародні ринки товарів та інвестиційного капіталу.

Спеціальні форми організації інноваційної діяльності потребують великого рівня координації між центральним урядом та регіональною владою. Найуспішніші практики індустриальних парків та спеціальних зон за своєю потребою більшої децентралізації управління, ніж наявна українська система пропонує. Лише з квітня 2021 року біли зроблені перші кроки до децентралізації системи індустриальних парків, в той час як наукові та технологічні парки знаходяться у відносній стагнації.

Питання функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності є надзвичайно важливим і включає в себе практично всі елементи економіки. Нажаль, обсягу роботи недостатньо для повного висвітлення питання, тому автор намагався якомога більше уваги приділити в першу чергу саме китайському досвіду організації та китайським практикам.

Існує необхідність проведення більш глибокого дослідження різних форм реалізації стратегії спеціальних форм організації інноваційної діяльності. Ця тема безумовно є надзвичайно перспективною для розвитку українського виробничого сектору у відповідності для сучасної парадигми інновацій. Україна володіє значним потенціалом у цій сфері, який слід розвивати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] UNCTAD, «Special issue on special Economic Zones,» *Transitional Corporations Investment and development*, т. 26, № 2, p. 156, 2019.
- [2] B. Kamran, C. Davin та M. Kalina, «Host-country financial development and multinational activity,» VOXEU, 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://voxeu.org/article/host-country-financial-development-and-multinational-activity>.
- [3] C. Chen, «Complete and implementable dynamic park planning system,» *China Development Zone*, pp. 14-18, 2019.
- [4] UNCTAD, World Investment Report: special Economic Zones, Geneva: United Nations Publications , 2019.
- [5] UNIDO, «What can be learnt from China's forty-year journey of industrial park development?,» 20 November 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unido.org/stories/what-can-be-learnt-chinas-forty-year-journey-industrial-park-development>.
- [6] UNIDO, International Guidelines for Industrial Parks, Viena: United Nations Industrial Development Organization, 2019.
- [7] Y. L. Thi, H. P. Van та T. C. Thanh, «The effect of industrial park development on people's lives,» *Management Science Letters*, т. 10, pp. 1487-1496, 2020.
- [8] «Industrial park management in the Chinese environment,» *Journal of Cleaner Production*, т. 17, pp. 1289-1294, 2009.
- [9] United Nations Industrial Development Organization, Chinese Academy of International Trade and Economic Cooperation, EXPERIENCES AND BEST

PRACTICES OF INDUSTRIAL PARK DEVELOPMENT IN THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA, UNIDO, 2020.

- [10] The Guardian, «Manchester's Trafford Park, the world's first industrial estate – a history of cities in 50 buildings, day 26,» 2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.theguardian.com/cities/2015/apr/29/manchester-trafford-park-world-first-industrial-estate-history-cities-50-buildings>.
- [11] J. Vidová, «INDUSTRIAL PARKS-HISTORY , THEIR PRESENT AND INFLUENCE ON EMPLOYMENT,» *NÁRODOHOSPODÁŘSKÝ OBZOR*, т. 10, № 1, pp. 41-57, 2010.
- [12] C. Chen, “China Industrial Park promotes the development of the real economy,” 2013.
- [13] Z. J. Wang, Research on the development of China's high-tech industrial parks, Beijing: China University of Geosciences Press Co., Ltd., 2014.
- [14] Y. Chao, L. Simeng, Z. Liang та Z. Xiaodang, «A comparison and case analysis between domestic and overseas industrial parks of China since the Belt and Road Initiative,» *J. Geogr. Sci.*, т. 30, p. 1266–1282, 2020.
- [15] Silk Road Briefing, «China’s Overseas Free Trade Zones & Industrial Parks,» 31 Oct 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.silkroadbriefing.com/news/2019/10/30/chinas-overseas-free-trade-zones-industrial-parks/>.
- [16] Y. Zhenshang, H. Gaozhiang та C. Zhe, «Investigating operations of industrial parks in Beijing: efficiency at different stages,» *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, т. 31, № 1, pp. 755-777, 2018.
- [17] [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.cocz.org/index.aspx>.
- [18] А. Мазур та С. Пустовойт , «ТЕХНОЛОГІЧНІ ПАРКИ УКРАЇНИ,

ЦИФРИ, ФАКТИ, ПРОБЛЕМИ,» *Наука та інновації*, т. 9, № 3, pp. 59-72, 2013.

- [19] Верховна Рада України, *Закон України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків"*, Редакція від 05.12.2012.
- [20] В. Чернюк, «Наукові Парки в Україні - стан та проблеми діяльності,» *Теорія і практика інтелектуальної власності*, т. 1, 2016.
- [21] Верховна Рада України, *Закон України "Про науковий парк "Київська політехніка"*, Редакція від 05.12.2012.
- [22] Міністерство Освіти і Науки України, «Наукові Парки,» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/naukovi-parki>.
- [23] С. І. Лекарь, «Міжнародні та вітчизняні реалії функціонування індустріальних парків,» *Економіка промисловості*, т. 1, № 77, pp. 80-94, 2017.
- [24] Верховна Рада України, *ЗАКОН УКРАЇНИ "Про індустріальні парки"*, Редакція від 13.02.2020.
- [25] Дія, «Реєстр індустріальних парків,» 17 Трав 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://data.gov.ua/dataset/8206ed0c-5911-4b88-9c7f-56c6fcd08660/resource/2e670248-f3e2-49c8-a202-3595955af87a>.
- [26] Верховна Рада України, *Проект Закону про внесення змін до розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо розвитку вітчизняного виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій в реальний сектор економіки через індустріальні парки*, 25.04.2016.
- [27] Верховна Рада України, «Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про індустріальні парки", спрямованих на залучення інвестицій

в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках,» 15 Трав 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70639.

- [28] Верховна Рада України, *Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження інвестиційних стимулів в індустріальних парках*, 23.06.2020.
- [29] О. М. Бойко, «Китайський досвід створення індустріальних парків: проблеми та перспективи,» в *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: Реалії та виклики*, Мукачєво, 2019.
- [30] «СПЕЦІАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ: ПАНАЦЕЯ ДЛЯ УКРАЇНИ ЧИ НЕВИПРАВДАНА ЗАГРОЗА?,» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://forumkyiv.org/uk/analytics/specialni-ekonomichni-zoni:-panaceya-dlya-ukrayini-chi-nevipravdana-zagroza>.
- [31] О. М. Бойко, «Трансграничное взаимодействие в сфере функционирования промышленных парков,» 2019.
- [32] «Витяги з Реєстру індустріальних (промислових) парків,» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=fe6ba4bd-355d-48b1-9979-211b399b1987&title=VitiagiZRestruIndustrialnikh-promislovikh-Parkiv>.
- [33] G. Martinico and G. Wu, “The Belt and Road Initiative: A Legal Analysis,” p. 4, 2020.
- [34] «The impact of FDI on the productivity of Chinese economic regions,» *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, т. 17, № 3, pp. 299-312, 2010.
- [35] Y. F. Liu, «The countermeasures of overseas industrial park construction under

the Belt and Road Initiative,» *Practice in Foreign Economic Relations and Trade*, т. 362, № 3, pp. 52-55, 2019.

- [36] K. F. Miyagiwa, «A reconsideration of the welfare economics of a free-trade zone,» *Journal of International Economics*, т. 21, № 3, p. 350, 1986.
- [37] Shanghai Dongtan Investment Management Consulting Co., Ltd., China Industrial Park: Mission and Practice, Beijing: China Economic Publishing House, 2014.
- [38] D. Yao та J. Whalley, «The China (Shanghai) Pilot Free Trade Zone: background, developments and preliminary assessment of initial impacts,» *The World Economy*, т. 39, № 1, pp. 2-15, 2016.
- [39] Y. Zhou, «The making of an innovative region from a centrally planned economy: institutional evolution in Zhongguancun Science Park in Beijing.,» *Environment and Planning A*, т. 37, № 6, pp. 1113-1134, 2005.
- [40] Z. Sidong, W. Xingping, H. Xuefeng та L. Dongxue, «Evaluation Research on Planning Implementation of Chinese Overseas Economic and Trade Cooperation Zones along the Belt and Road: Evidence from Longjiang Industrial Park, Vietnam,» *MDPI*, p. 22, 2020.
- [41] mind, «Індустріальні парки в Україні: що це таке і чи вдасться їх реанімувати,» mind, 18 лип 2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20186816-industrialni-parki-v-ukrayini-shcho-ce-take-i-chi-vdastsya-yih-reanimuvati>.
- [42] В. В. Галасюк , «Індустріальні парки: світовий досвід та перспективи створення в Україні,» *Економічний аналіз: зб. наук. праць*, т. 28, № 1, pp. 40-50, 2018.
- [43] mind, «Місце сили: навіщо Україні індустріальні та технопарки,» 22 лист 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://mind.ua/publications/20204723-misce-sili-navishcho-ukrayini-industrialni-ta-tehnoparki>.

- [44] Y. Puang, «Understanding China's Belt & Road Initiative: Motivation, framework and assessment,» *China Economic Review*, т. 40, pp. 314-321, 2016.